

poruszała w dyskusjach, choć wielu młodych zabierało głos, przeważnie prosiąc o wyjaśnienia.

Uderzał uczestników charakter ekumeniczny Kongresu, widoczny w programie, w doborze przewodniczących poszczególnych sesji, którzy na początku ich modlili się po swojemu, w doborze prelegentów spośród uczonych niekatolickich, a przede wszystkim w ogólnej atmosferze głębokiego wzajemnego zrozumienia — bez akcentów polemicznych między wyznania-
mi. Jeśli kto, to czasem katolicy między sobą byli podczas dyskusji w kontrowersji. Jeden z kolejnych przewodniczących trafnie powiedział, że Duch Święty zaznaczył swoją obecność na Kongresie nie przez znaki widzialne zmysłami, lecz przez pierwszy ze swoich „owoców” (Ga 5, 22) — przez miłość. I tak okazało się, że sprawa *Filioque* faktycznie już nas nie dzieli ze Wschodem⁸, którego wkład w pneumatologię wart jest poznania przez Zachód. Zarysowała się jako jedna, wspólna wszystkim chrześcijanom nauka o Duchu Świętym. Dzięki Kongresowi dokonał się jakiś wielki krok naprzód w dziele zjednoczenia chrześcijan. Dał temu wyraz Ojciec św. w końcowym przemówieniu, a nadto wyraził to po swojemu, wymieniając serdeczny uścisk z hierarchami prawosławnymi w liczbie trzech, z arcybiskupem anglikańskim, kilka pastorami różnych denominacji protestanckich i z braćmi z Taizé. Obserwując wtedy Ojca św. — a był na to czas, gdyż długo trwało pożegnanie — odnosiło się wrażenie, że podjęty z jego inicjatywy Kongres spełnił pierwsze pokładane w nim nadzieje. Pierwsze — gdyż jeden ważny etap mamy za sobą. Otwierają się perspektywy na jeszcze lepszą przyszłość.

Kraków—Tyniec

O. AUGUSTYŃ JANKOWSKI OSB

⁸ O. Yves Congar OP zapowiedział m. in., że skieruje do Ojca św. memoriał z prośbą o pominięcie w CREDO mszalnym formuły *Filioque*, której nie ma w Symbolu Konstantynopolskim.

Ks. Tomasz Jelonek

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI POLSKIEGO TOWARZYSTWA TEOLOGICZNEGO W KRAKOWIE W ROKU 1981

W roku sprawozdawczym Polskim Towarzystwem Teologicznym w Krakowie kierował Zarząd wybrany przez Walne Zebranie w dniu 20 lutego 1981 roku w składzie: ks. doc. dr hab. Jerzy Chmiel — prezes, O. dr Jan Wichrowicz OP — wiceprezes, ks. dr Tomasz Jelonek — sekretarz, ks. mgr Stanisław Zychowicz — skarbnik i ks. mgr Władysław Włodarski — bibliotekarz. Do Komisji Kontrolującej Walne Zebranie powołało ks. prał. Czesława Obtulowicza jako przewodniczącego oraz ks. dra Stefana Rykę CRL i ks. lic. Antoniego Okrzesika jako członków. Sąd Koleżeński uformowany został w składzie: ks. prof. dr hab. Eugeniusz Florkowski jako przewodniczący i ks. prof. dr hab. Władysław Smereka oraz ks. doc. dr hab. Adam Kubiś jako członkowie.

Zarząd Towarzystwa odbył trzy zebrania, na których powzięto uchwałę o utworzeniu sekcji w Katowicach dla mieszczącego się tam obecnie Wyż-

szego Śląskiego Seminarium Duchownego, przeniesionego z Krakowa, utworzono grupę sydonologiczną (zajmującą się studiami nad Całunem Turyńskim) przy sekcji biblijno-liturgicznej, omawiano bieżące sprawy Towarzystwa. W myśl Statutu prowadziło ono działalność odczytową i wydawniczą.

I

W ramach Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie działało jedenaście sekcji naukowych i sekcja wydawnicza. Na zebraniach organizowanych przez sekcje wygłoszono 52 referaty.

Sekcja filozoficzna pod kierunkiem ks. dra Henryka Piszkałskiego CSsR odbyła cztery zebrania z referatami: ks. prof. dr hab. Tadeusz Wojciechowski, *Dusza ludzka w świetle ewolucjonizmu* (7 IV 1981); dr Jeanne Parain-Vial, *Gabriel Marcel — existentialiste chrétien* (5 X 1981); O. dr Witold Czapliński CSsR, *Antropologia św. Jana od Krzyża — próba interpretacji czep założeń filozoficznych* (3 XI 1981); ks. dr Józef Makselon, *Problem postaw ludzi wobec śmierci* (24 XI 1981).

Sekcja biblijno-liturgiczna kierowana była przez ks. doc. dra hab. Jerzego Chmiela i pracowała w dwu grupach: biblijnej i liturgicznej. Na zebraniach grup wygłoszono referaty: ks. dr Bronisław Twardzicki, *Katecheza i liturgia* (25 II 1981); ks. dr Tomasz Jelonek, *Historiozbawcze ujęcie miłosierdzia w encyklice „Dives in misericordia”*; ks. doc. dr hab. Jerzy Chmiel, *Semantyka miłosierdzia* (11 III 1981); ks. mgr Stanisław Wronka, *Eschatologiczne upodobnienie chrześcijan do Chrystusa według Nowego Testamentu* (29 IV 1981); O. lic. Miron Słabczyk OFMConv, *Problem zatrzymania słońca w Gibeonie według ostatnich badań egzegetycznych* (28 X 1981). Sekcja zorganizowała również uroczyste posiedzenie dla uczczenia 50-lecia kapłaństwa Ks. prof. Władysława Smereki z referatem ks. lic. Andrzeja Targosza, *Działalność biblijna Akcji Katolickiej w okresie międzywojennym w Polsce* (25 XI 1981).

Sekcja apologetyczno-religioznawcza prowadzona przez ks. doc. dra hab. Adama Kubisia miała trzy zebrania z referatami: dr Józef Marian Święcicki, *Wokół problemu 25. artykułu Konstytucji dogmatycznej o Kościele* (30 I 1981); ks. dr hab. Jan Sieg SJ, *Elementy zmienne i niezmiennie papieskiego nauczania w encyklikach społecznych* (27 III 1981); ks. doc. dr hab. Adam Kubiś, *Błogosławiony Ojciec Maksymilian Kolbe — wyznawca czy męczennik?* (11 XII 1981).

Sekcja dogmatyczno-moralna kierowana przez O. dra Jana Wichrowicza OP odbyła sześć zebrań, na których wygłoszono referaty: ks. dr Jan Hojnowski SCJ, *Zagadnienie nieszczęść narodowych w „De civitate Dei” św. Augustyna i nawiązanie do niektórych wydarzeń polskich* (12 I 1981); ks. dr Teofil Siudy, *Członkostwo Maryi w Kościele* (9 II 1981); O. dr Marian Lisowski OFMConv, *Etos rodzinny w publicystyce Walentego Majdańskiego* (2 III 1981); O. dr Jan Wichrowicz OP, *Różnorakie określanie sumienia w dzisiejszych publikacjach* (12 X 1981); O. dr Cecylian Niezgoda OFMConv, *Św. Antoni z Padwy jako teolog* (9 XI 1981); ks. prof. dr hab. Tadeusz Slipko SJ, *Granice wolności sumienia* (7 XII 1981).

Sekcja historyczna pod kierunkiem ks. dra hab. Jana Kusia urządziła pięć zebrań z referatami: ks. dr Stefan Ryłko CRL, *Wokół postaci bł. Bronisławy* (6 V 1981); ks. dr Stefan Ryłko CRL, *Kult bł. Bronisławy: aspekty historyczno-prawne* (30 IX 1981); O. dr Izidor Borkiewicz OFMConv, *Aniela Salawa kandydatka na ołtarze* (25 XI 1981); ks. prof. dr Kazimierz Drzymała SJ, *Ks. Piotr Skarga kandydat na ołtarze* (2 XII 1981); ks. dr Stefan Ryłko CRL, *Obraz św. Józefa w kościele Sióstr Bernardynek w Krakowie: ujęcie historyczno-prawne* (11 XII 1981). Oprócz tego Sekcja urządziła uroczyste posiedzenie z okazji 50-lecia pracy naukowej Ks. prof. Bolesława

Przybyszewskiego. Referat obrazujący działalność naukową Jubilata wygłosił ks. dr hab. Jan Kuś.

Sekcja prawa kanonicznego pod przewodnictwem Ks. doc. dra hab. Tadeusza Pieronka urządziła uroczyste posiedzenie z okazji 25-lecia śmierci dwóch wybitnych kanonistów polskich: ks. prof. Jana Krzemienieckiego i ks. prof. Piotra Bobera. Na posiedzeniu wygłoszono dwa referaty: ks. lic. Czesław Swiniarski, *Życie i działalność naukowa Ks. Profesora Jana Krzemienieckiego*; ks. dr Jan Pasierbek, *Życie i działalność naukowa Ks. Profesora Piotra Bobera* (17 V 1981). Na dwu zwyczajnych posiedzeniach wygłoszono referaty: ks. dr Jan Dyduch, *Instytucjonalne formy współpracy hierarchii kościelnej z laikatem w ustawodawstwie kościelnym posoborowym* (25 IX 1981); Ks. dr Jan Wal, *Dialog wewnątrzkościelny w ustawodawstwie posoborowym* (9 XI 1981).

Sekcja misjologiczna była kierowana przez ks. dra hab. Antoniego Bacińskiego CM i na pięciu zebraniach wysłuchała referaty: ks. dr Marian Balwierz, *Adhortacja apostołska „Evangeliū nuntiandi” jako owoc myśli misyjnej Drugiego Soboru Watykańskiego* (25 II 1981); ks. mgr Stanisław Bzowski, *Trzy wielkie religie monoteistyczne w Izraelu* (29 IV 1981); ks. Walenty Zapłata OMI, *Polscy oblaci w Kamerunie Północnym* (27 V 1981); ks. Wiktor Paszek CM (misjonarz z Brazylii), *Misje ludowe wśród Polonii brazylijskiej* (21 X 1981); ks. Marcin Wiśniewski CM (misjonarz z Madagaskaru), *Moja praca apostołska w Manantenina w latach 1973—1981* (18 XI 1981).

Sekcja w Kalwarii Zebrzydowskiej, której kierownikiem był O. dr Wiesław Murawiec, urządziła pięć zebrań z odczytami: O. mgr Kajetan Grudziński OFM, *Źródła do dziejów Prowincji Ojców Bernardynów w XX wieku* (27 II 1981); O. dr Letus Szpucha OFM, *Instrukcja Kongregacji dla Sakramentów i Kultu Bożego „Inaestimabile donum”* (7 III 1981); O. dr Grzegorz Gongol OFMCap, *Sztuka katakumbowa* (15 V 1981); O. lic. Augustyn Chadam OFM, *Świadczenia zainteresowania Polaków Ziemią Świętą ze szczególnym uwzględnieniem Bernardynów* (22 X 1981); O. lic. Augustyn Chadam OFM, *Zarys historii Studium Filozoficzno-Teologicznego Prowincji Ojców Bernardynów w XIX i XX wieku* (7 XI 1981).

Sekcja w Tarnowie kierowana przez ks. dra Adama Nowaka miała trzy zebrania i wysłuchała następujących referatów: ks. dr Antoni Paciorek, *„Jam jest chleb żywy” — J 6, 51* (31 III 1981); ks. dr hab. Wojciech Kania, *Poezja Kraju Dwóch Rzek* (12 V 1981); ks. mgr Władysław Szczebak, *Kościół i klasztor PP. Klarysek w Starym Sączu. Dzieje budowy i uwagi o mecenacie artystycznym klasztoru* (1 XII 1981).

Sekcja w Tuchowie pod kierownictwem O. mgr Stanisława Bafii na siedmiu zebraniach wysłuchała dziewięć referatów: O. dr Stanisław Stańczyk, *Ubostwo św. Franciszka* (3 II 1981); ks. prof. dr hab. Marian Kurdzialek (KUL), *Arystotelizm chrześcijański* (6 III 1981); mgr Tytus Górski, *Interpretacja symbolu w sztuce starochrześcijańskiej* (4 IV 1981); ks. dr Bernard Wodecki SVD, *Mesjanizm w Księdze Proroka Izajasza*; tenże, *Uniwersalizm zbawczy w teście Księgi Izajasza*; tenże, *Stopniowanie idei mesjańskiej w Starym Testamencie* (27 IV 1981); O. mgr Stanisław Bafia, *Nauka o Trójcy Świętej w „Tractatus de Trinitate” Teodoryka z Chartres* (22 IX 1981); O. mgr Andrzej Wielgus, *Sprawozdanie z Międzynarodowego Zjazdu Formatorów Powołań Zgromadzenia Redemptorystów, Puchheim 1981* (3 XI 1981); O. dr Henryk Piszkański, *Osobowość św. Alfonsa Liguori* (15 XII 1981).

Sekcja w Katowicach, której kierownikiem został ks. dr Stefan Cichy, odbyła jedno — inauguracyjne zebranie z referatem ks. doc. dra hab. Joachima Kondzieli, *Demokracja pracownicza w świetle encykliki „Laborem exercens” Jana Pawła II* (27 XI 1981).

II

Sekcja wydawnicza, kierowana przez ks. prof. dra hab. Stanisława Grzybka, w roku sprawozdawczym wydała sześć numerów dwumiesięcznika *Ruch Biblijny i Liturgiczny* w nakładzie trzy tysiące egzemplarzy każdy; dwa tomy *Analecta Cracoviensia* (XII i XIII) w nakładzie tysiąca egzemplarzy; cztery pozycje książkowe: ks. Władysław Smereka, *Drogi Krzyżowe* (wydanie drugie); Ks. Stanisław Grzybek, ks. Józef Kudasięwicz, ks. Tadeusz Olszański, *Biblia na co dzień* (wydanie trzecie); Praca zbiorowa, *Dives in misericordia*. Tekst i komentarz; S. Klara Antosiewicz, *Katalog inkunabułów Biblioteki Kapitulnej w Krakowie* (nadbítka z *Analecta Cracoviensia*).

III

Zgodnie ze Statutem Towarzystwa (art. 6b) w roku sprawozdawczym zorganizowano cykle odczytów teologicznych dla wiernych. W kościele Bożego Miłosierdzia przy ulicy Smoleńsk kontynuowano cykl *Jan Paweł II naucza i wygłoszono następujące konferencje*: ks. dr Tomasz Jelonek, *Jan Paweł II o pokoju* (8 I 1981); ks. lic. Tadeusz Matras, *Jan Paweł II a kultura* (12 II 1981); ks. mgr Tadeusz Piętniewicz, *W 50-lecie powstania obrazu Miłosierdzia Bożego — na marginesie encykliki Jana Pawła II o Bożym Miłosierdziu* (12 III 1981); ks. dr hab. Jan Sieg SJ, *Sprawiedliwość — miłosierdzie — miłość w nauczaniu Jana Pawła II* (10 IV 1981); ks. dr Stanisław Nowak, *Wyznawanie miłosierdzia Bożego według encykliki o Bożym Miłosierdziu* (14 V 1981); ks. dr Jan Szkołod, *Czynny miłosierdzia według encykliki o Bożym Miłosierdziu* (11 VI 1981); ks. doc. dr hab. Jerzy Chmiel, *Encyklika Jana Pawła II o pracy* (8 X 1981); ks. dr hab. Jan Sieg SJ, *Uniwersalna solidarność świata pracy według encykliki o pracy ludzkiej* (12 XI 1981); ks. dr Stanisław Nowak, *Duchowość pracy według encykliki o pracy* (10 XII 1981).

W kościele św. Mikołaja w Krakowie urządzono cykl odczytów *O Bożym Miłosierdziu*, na który złożyły się referaty: ks. doc. dr hab. Jerzy Chmiel, *O miłosierdziu w Piśmie Świętym* (11 II 1981); ks. dr Stanisław Nowak, *Modlitwa Kościoła do miłosierdzia Bożego* (18 II 1981); ks. dr hab. Jan Kuś, *Z dziejów miłosierdzia w Kościele Krakowskim* (25 II 1981). W tymże kościele św. Mikołaja zorganizowano również konferencje adwentowe na temat *Wokół Encykliki Jana Pawła II o pracy ludzkiej*. W ramach tych konferencji wygłoszono: ks. doc. dr hab. Jerzy Chmiel, *Biblia o pracy* (6 XII 1981); ks. dr Wacław Gubała, *Praca a człowiek* (13 XII 1981); ks. dr Stanisław Nowak, *O duchowości pracy* (20 XII 1981).

W związku ze setną rocznicą urodzin papieża Jana XXIII ks. doc. dr hab. Adam Kubiś wygłosił w Bazylice Mariackiej w Krakowie, po okolicznościowej Mszy świętej, konferencję na temat *Wkład papieża Jana XXIII w Drugi Sobór Watykański*.

IV

Staraniem Towarzystwa został wybity medal pamiątkowy dla uczczenia pięćsetnej rocznicy śmierci Ks. Jana Długosza. Medal został wykonany według projektu Andrzeja Kołaczyńskiego i został przeznaczony dla zasłużonych członków Towarzystwa. Uchwałą Zarządu medal pamiątkowy otrzymał Arcybiskup Metropolita Krakowski, ks. kardynał Franciszek Macharski, a także zasłużeni członkowie z okazji ich jubileuszy: ks. prof. Władysław Smereka, ks. prof. Bolesław Przybyszewski i ks. prof. Kazimierz Kłószak. Zostali oni również wpisani do Księgi Zasłużonych Członków Towarzystwa.

W dniu 31 grudnia 1981 roku liczba członków Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie wynosiła 298, w tym jeden członek honorowy, 265 członków zwyczajnych i 32 członków wspierających. W roku sprawozdawczym przyjęto w skład Towarzystwa dwudziestu członków zwyczajnych.

Kraków

KS. TOMASZ JELONEK

R E C E N Z J E

Ks. KAZIMIERZ ROMANIUK, *Małżeństwo i rodzina w Biblii* (Attende lectioni VII), Księgarnia Św. Jacka, Katowice 1981, ss. 171.

W ramach serii *Attende lectioni* ukazała się pod numerem siódmym praca ks. Kazimierza Romaniuka — obecnego biskupa pomocniczego warszawskiego — na temat małżeństwa i rodziny w Piśmie Świętym. Temat ten, jakże niezmiernie ważny i aktualny dziś, zwłaszcza po adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *Familiaris consortio*, nie jest łatwy do opracowania. Składa się na to szereg przyczyn, z których dwie wymienia Autor we Wprowadzeniu: „Pewnego rozczarowania doznaje ten, kto studium nad małżeństwem w Biblii rozpoczyna od próby zebrania danych terminologicznych (...) Okazuje się bowiem, że w tekście hebrajskim Nowego Testamentu rzeczownik «małżeństwo» nie występuje wcale, a i w Septuagincie nie należy do specjalnie częstych”. Drugą zaś przyczyną jest to, że „w przedstawianiu problematyki małżeńskiej Biblia — zarówno Stary, jak i Nowy Testament — posługuje się chętniej językiem metafor” (s. 5). Toteż nie mamy opracowań tego rodzaju w naszej rodzimej literaturze, a praca bpa Romaniuka jest pierwszą — nie licząc pomniejszych opracowań — większą syntezą w języku polskim nauki Pisma Świętego o małżeństwie i rodzinie.

Jest rzeczą zrozumiałą, że bogactwo materiału skrypturystycznego zmusiło Autora do pewnej selekcji, a w każdym razie — skrótości tematycznej. Praca składa się z dwóch części. Część pierwsza obejmuje Stary Testament, który — jak sam Autor zaznacza (s. 6) — ze względu na pewną dezaktualizację swej nauki o małżeństwie został potraktowany bardziej pobieżnie. Co jednak nie przeszkodziło, by Autor w siedmiu rozdziałach zajął się takimi problemami, jak: starotestamentalna nauka o małżeństwie a stwórca moc Boga, prawo małżeńskie ST i problem poligamii, prawa kobiety i mężczyzny oraz rola dziecka, starotestamentalna mistyka małżeństwa oraz dramaty małżeńskie w ST. Część druga poświęcona została Nowemu Testamentowi. W dwóch obszernych rozdziałach Autor zajął się kolejno nauczaniem Jezusa w sprawach małżeństwa i rodziny oraz interpretacją św. Pawła, czyli „pełnią nowotestamentalnej nauki o małżeństwie